

STYRDOKUMENT

Biblioteksplan för Eskilstuna kommun 2022-2026

Beslutad när	2022-09-15, § 190
Beslutad av	Kommunfullmäktige
Diarienummer	KSKEF/2022:232
Ersätter	Kommunfullmäktiges beslut 2017-06-15 § 187 Plan för biblioteksverksamhet i Eskilstuna kommun (2017:324)
Gäller för	Arbetsmarknad- och vuxenutbildningsnämnden, förskolenämnden, grundskolenämnden, gymnasienämnden, kultur- och fritidsnämnden, Torshälla stads nämnd, vård- och omsorgsnämnden.
Gäller fr o m	2022-10-01
Gäller t o m	2026-12-31
Dokumentansvarig	Kommunikationsdirektör
Uppföljning	I samband med bokslut årligen.

Program

Ett program är ett styrande dokument som ska visa en färdriktning genom att innehålla vad som ska uppnås inom ett visst område. Det tar inte ställning till utförande, prioriteringar och metoder. Program ska vara långsiktiga, ej tidsbegränsade. Om det ska vara kommun- och/eller koncernövergripande ska det beslutas av kommunfullmäktige i annat fall av berörd nämnd.

Plan

En plan är ett styrande dokument som ska visa en färdriktning genom att innehålla konkreta mål och riktlinjer samt vara tidsbegränsad. Om den ska vara kommun- och/eller koncernövergripande ska den beslutas av kommunfullmäktige i annat fall av berörd nämnd.

Policy

En policy är ett styrande dokument som ska visa ett övergripande förhållningssätt och som ska tjäna som vägledning inom ett område, med angivande av övergripande mål och värden som ska eftersträvas. Policies ska vara långsiktiga, ej tidsbegränsade och beslutas av kommunfullmäktige.

Riktlinje

En riktlinje är ett styrande dokument som ska säkerställa ett korrekt agerande och god kvalitet i handläggning och utförande. Riktlinjer kan vara tidsbegränsade eller ej tidsbegränsade. Om den ska vara kommun- och/eller koncernövergripande ska den beslutas av kommunfullmäktige, i annat fall av berörd nämnd.

Ämnesområde och bakgrund

Enligt bibliotekslagens § 6 ska det i kommuner finnas folkbibliotek som är ”tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov”.¹ Enligt § 2, ändamålsparagrafen, ”ska biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning”². Biblioteken ska också ”främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt”³.

Bibliotekslagen säger också att kommuner ska anta biblioteksplaner för sin verksamhet inom biblioteksområdet. Biblioteksplanen kan beskrivas som en plan med mål och inriktning för biblioteksverksamheten i kommunen. Hur biblioteksplanerna utformats och använts ska även följas upp. För Eskilstunas del innebär det att biblioteksplanen ska behandla Eskilstuna bibliotek och de skolbibliotek där kommunen är huvudman. Även om båda bibliotekstyperna är kommunala så är syftet med biblioteken olika. De olika bibliotekstyperna kan inte ersätta varandra.

2021 lades en statlig skolbiblioteksutredning fram, ”Skolbibliotek för bildning och utbildning”⁴. I den konstateras att det inte finns någon definition av skolbibliotek och följande definition föreslås: *”Utredningen föreslår att skollagen ska definiera att skolbibliotek ska vara en gemensam och ordnad resurs med ett utbud av digitala och analoga medier som ska präglas av allsidighet och kvalitet och ställas till elevernas och lärarnas förfogande. Beståndets utformning och beskaffenhet har avgörande betydelse för hur skolbiblioteksverksamheten kan främja elevers läsande och medie- och informationskunnighet”*⁵.

Folkbibliotekens utmaningar i samhället

Folkbiblioteken har under 2000-talet fått många nya uppdrag. Det har skett lagstiftningsvägen men även genom att biblioteket har varit lyhört för de behov som användarna har av samhällstjänster av olika slag. Det är en utveckling som oftast har hanterats inom befintliga ekonomiska ramar. Det skapar nya utmaningar som folkbiblioteken behöver förhålla sig till. Följande fyra utmaningar är aktuella för de flesta av landets folkbibliotek.

¹ Bibliotekslagen (2013:81)

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Skolbibliotek för bildning och utbildning. (SOU 2021:3)

⁵ Ibid. s. 15.

Digital förflyttning

Bibliotekens verksamhet står inför en fortsatt teknisk utveckling och utbyggnaden av det digitala biblioteket är en grund för framtidens bibliotek. Vissa menar att idag när digitaliseringen är så utbredd i samhället så har biblioteken spelat ut sin roll, medan andra hävdar att biblioteket aldrig har varit så aktuellt som idag. Så diametralt olika åsikter visar i sig den utmaning som framför allt folkbiblioteken står inför. En balansakt med trygga fötter i bibliotekets basverksamhet men med en utveckling i takt med tiden.

Biblioteket har i uppgift att stödja och öka den digitala kompetensen hos många av sina användare. ”Nästan alla i Sverige använder internet, men många behöver hjälp för att använda digitala tjänster. De som står utanför är oftare äldre, lever på landsbygden och tillhör hushåll med låga inkomster”⁶. Rapporten ”Svenskarna och internet” beräknar också att det rör 6% av befolkningen. Därför krävs både samarbete med andra intressenter samt att kontinuerligt förbättra medie- och informationskunnigheten (MIK) bland personalen. Den här verksamheten ökar dramatiskt i och med e-tjänsternas utbyggnad. Även de som har tillgång till tekniken kan ha svårt att navigera. Kompetensen att vägleda behövs – men behöver utvecklas.

Prioriterade grupper

Sveriges bibliotekslag är tydlig med folkbibliotekens roll för alla, men den pekar också ut särskilda inriktningar och målgrupper som ska prioriteras. Biblioteken ska enligt bibliotekslagen ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska.

Nationellt görs stora satsningar för att förbättra biblioteksservicen vad gäller de nationella minoritetsspråken. Det gäller både digitala tjänster och de resursbibliotek för samtliga nationella minoritetsspråk, samiska, meänkieli, romska, jiddisch och finska som skapas och blir en kraftig resurs för hela landet.

Bibliotekslagen säger att bibliotek ska finnas till för alla, men det måste trots det göras prioriteringar. För att kunna ha fokus på de prioriterade grupperna samtidigt som alla medborgarna får en god biblioteksservice krävs en kraftsamling på digital och uppsökande verksamhet, ökad tillgänglighet samt självservice. Digitala tjänster möjliggör god tillgång för dem som klarar sig själva. Myndigheten för kulturanalys konstaterar att de flesta kulturaktiviteter var vanligare bland personer med hög utbildning jämfört med personer med lägre utbildningsnivå⁷. Huddinge kommun genomförde en större strukturutredning för att visa på faktorer som påverkar tillgången till folkbibliotek i Huddinge kommun. Utredningen visar bland annat att:

- Socioekonomiska faktorer är avgörande för hur benägen man är att använda folkbibliotekens tjänster. Socioekonomiskt svagare grupper

⁶ <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/digitalt-utanforskning-2020/internetutveckling-och-uppkoppling/> (Hämtad 211108)

⁷ <https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2021/06/Kulturvanor-2020.pdf> s. 6.

använder dem generellt i lägre utsträckning. Skillnaderna i användning är större för de digitala tjänsterna än för tjänsterna på de fysiska biblioteken.

- De boende i socioekonomiskt svagare delar av kommunen är generellt mindre benägna att resa och/eller röra sig för att använda folkbiblioteket⁸.

Samhällsviktig verksamhet

Pandemin har tydliggjort att bibliotek har en viktig roll att spela i olika former av kriser. Den har också visat att kommuners beredskap och vilja skiljer sig starkt åt. Det har Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, tagit fasta på i den Handbok för kommunal krisberedskap som är under utgivning. ”Hur biblioteken ska användas och vad de ska bedriva för verksamhet vid samhällsstörningar och extraordinära händelser kan bestämmas i kommunernas biblioteksplaner⁹”. MSB hänvisar till en rapport som är framtagen av Svensk biblioteksförning om hur covid-19-pandemin påverkat biblioteksväsendet. Den pekar på att kommunerna gjort olika i fråga om bibliotekens verksamhet under denna tid. Bland annat gäller det öppethållandet och service direkt till hemmen. Vissa kommuner har bedömt folkbiblioteken som samhällsviktig verksamhet.

Biblioteken blir en socioekonomiskt utjämnande faktor och till viss del ett slags medborgarkontor eftersom få myndigheter idag erbjuder sådant stöd själva. I vissa kommuner används biblioteken även som en sorts informationspunkt för att sprida information om krisberedskap och totalförsvaret. Biblioteken kan således ha andra samhällsfunktioner idag än de traditionellt har haft. Att varje kommun funderar över folkbibliotekens roll i den egna krisorganisationen är bra¹⁰.

Trygghet

I flera sammanhang diskuteras att stök och bråk har ökat vid de svenska folkbiblioteken. Biblioteket speglar samhället så om det är stökigt i ett område så märks det i regel också på biblioteket. Lösningarna är olika och sträcker sig från vaktbolag, volontärer, fler yrkesgrupper och till ett minskat öppethållande.

⁸ Johnson Jones, Nick, 2016

⁹ <https://www.msb.se/sv/publikationer/handbok-i-kommunal-krisberedskap--2.-kommunala-verksamheter-kultur-fritid-och-evenemang/> (Hämtad 2021-08-31)

¹⁰ Ibid.

Biblioteksplan för Eskilstuna kommun 2022-2026

Definitioner

Eskilstuna - det geografiska området Eskilstuna kommun, det vill säga Eskilstuna, Torshälla och landsbygden. I texten används Eskilstuna.

Eskilstuna kommunkoncern - med begreppet menas organisationen, det vill säga Eskilstuna kommun med förvaltningar samt de av Eskilstuna Kommunföretag AB helägda bolagen Eskilstuna Energi och Miljö AB, Eskilstuna Kommunfastigheter AB, Destination Eskilstuna AB samt Eskilstuna Logistik och Etablering AB. I texten används kommunkoncernen.

Eskilstuna bibliotek - består av stadsbiblioteket i centrala Eskilstuna, Torshälla bibliotek, Fröslunda bibliotek, Skiftinge bibliotek, Årby bibliotek, Alberga bibliotek och Kjula bibliotek, biblioteksbus och ett digitalt bibliotek. I texten används Eskilstuna bibliotek eller biblioteket som ett samlingsbegrepp för alla kommunens bibliotek.

Folkbibliotek i Sverige - Folkbibliotek finns i alla Sveriges kommuner och är oftast drivet i kommunal regi. Folkbiblioteken regleras i bibliotekslagen. Allmänheten kan vistas och låna böcker utan kostnad på ett folkbibliotek.

Lässatsningen - ett läsfrämjande arbete för barn 0-12 år i Eskilstuna kommun som arbetar för att öka barns lust att läsa. Målet är att de ska utveckla goda läsvanor i tidig ålder. Lässatsningen stimulerar, uppmuntrar och stärker barn till läsning. Det långsiktiga målet är att barnet ser sig själv som en läsande person, med tilltro till sin egen förmåga.

Meröppet - ett meröppet bibliotek kan besökas innan eller efter de ordinarie öppettiderna. Då finns möjlighet att bland annat låna, lämna tillbaka lån och hämta reservationer utan att personal är på plats.

MIK - står för medie- och informationskunnighet. MIK handlar om att förstå mediers roll i samhället, kunna hitta, analysera och kritiskt värdera information, själv kunna uttrycka sig och skapa innehåll i olika medier och förstå och använda sina digitala kunskaper. I en demokrati har alla tillgång till fri information och yttrandefrihet. Biblioteket är en plats där alla ska kunna söka och hitta information. MIK ger möjlighet och kunskap att göra det.

Nationella minoriteter - är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar i enlighet med Sveriges åtaganden enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. I språklagen anges att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

Biblioteksverksamheten i Eskilstuna

Eskilstuna bibliotek består av stadsbiblioteket i centrala Eskilstuna, Torshälla bibliotek, Fröslunda, Skiftinge och Årby bibliotek placerade i stadsdelarnas mötesplatser samt Alberga bibliotek som är ett kombinerat folk- och skolbibliotek och Kjula bibliotek i nära anslutning till mötesplatsen för seniorer. Dessutom finns en helt ny biblioteksbus och ett digitalt bibliotek. Eskilstuna bibliotek hade 2019 en miljon besökare varav 40 % besökte det digitala biblioteket.

För att Eskilstunas alla bibliotek ska fortsätta vara lika relevanta som idag krävs att hänsyn tas till de olika villkor och behov som olika grupper av kvinnor, män, flickor och pojkar i Eskilstuna kommun har. Det är viktigt att samspela med övriga delar av kommunorganisationen men också med civilsamhället och enskilda föreningar.

Biblioteket ska vara med som en naturlig del i kommunens planering, i bland annat utvecklingsplaner av nya eller omstrukturerade områden. Det ökar bibliotekets möjlighet att vara en relevant del i kommunen utveckling. Kommunens översiktsplan från 2021 lyfter fram bibliotekets betydelse i hela kommunen för att främja inkludering och livslångt lärande. ”Bibliotekets potential som mötesplats för en stadsdel, ort eller bygd tas tillvara genom en central lokalisering, tillsammans med andra lokala funktioner”¹¹.

Biblioteksverksamheten har utvecklats starkt under de senaste fem åren i takt med nya och förändrade behov i kommunen. Bibliotekets verksamhet är en viktig del i kommunens satsning för att bli en attraktivare kulturstad, dels som en del i det planerade kongress- och kulturhuset, dels i stadsdelar och på landsbygden. Eskilstuna ska växa med ett livskraftigt kulturliv. Eskilstuna bibliotek har en stark inriktning på kultur där biblioteken är en mötesplats där många olika slags kulturevenemang arrangeras i bibliotekets lokaler runt om i kommunen.

Det som mest visar på bredden i bibliotekets verksamhet är den omfattande programverksamheten som år 2019 omfattade drygt 2100 program och aktiviteter, varav 60 % var för barn och unga. Inriktningen är teater, sångstunder, skrivarkurser, musikarrangemang, föreläsningar, debatter, filmer, IT-kurser, bokcirklar, pyssel, sagostunder och språkkurser med mera. Med programverksamhet vill biblioteket nå fler, öka läsningen och bidra till ökat lärande.

Biblioteken ska finnas för alla och tillgång till bibliotek är en grundläggande rättighet i en demokrati. Människor ska kunna vara trygga i det offentliga rummet, på gator och torg och människor måste kunna vara trygga på biblioteken. Men verkligheten är ofta en annan. Många undersökningar visar

¹¹ <https://oversiktsplan.eskilstuna.se/> (Hämtad 211111)

att den upplevda och faktiska otryggheten ökar och det är framför allt kvinnor i socialt utsatta områden som upplever en stor otrygghet. Aktiviteter som genererar ett flöde av människor i olika åldrar och på olika tider är ett bra sätt att minska stöket, oron och våldet och på så sätt öka tryggheten på biblioteken. Biblioteken behöver därför planeras för att underlätta för människor att göra saker tillsammans i rum som är synliga. Biblioteken ska vara en viktig och trygg mötesplats för alla och bidra till ökad trygghet i stadsdelarna och även säkerställa att biblioteken är en trygg mötesplats för alla besökare. Den stora programverksamheten biblioteket har bidrar till ett tryggare Eskilstuna. Trygghet genom aktiviteter och samverkan.

Bibliotekets användare

I Eskilstuna är biblioteken viktiga. Det är den enskilt största kulturinstitutionen men är också en del av flera verksamheter i kommunen och vänder sig utan särskilda krav till alla. I kommunen behövs biblioteken för att nå flickor och pojkar, kvinnor och män oavsett bakgrund med information, kunskap och för att ge en generell medborgarbildning. Där medborgarbildning innefattar de kunskaper, förmågor, attityder och erfarenheter som vi behöver för att vara aktiva, informerade deltagare i ett samhälleligt och demokratiskt liv. Det är en livslång process och den behöver inte vara avsiktlig.¹² Det informella lärandet är kännetecknande för folkbiblioteket.

Biblioteket är till för alla utan att man behöver ha ett medlemskort. Spännvidden mellan bibliotekets användare är stor och kräver insatser i bibliotekets verksamhet. Biblioteket ska främja bildning, läsning, samhällsdeltagande och kultur.

Eskilstuna kommun har en tydlig riktning i sina styrdokument för att nå särskilt utsatta grupper och områden. I vision och målbilder satsas på att minska arbetslöshet och segregation, öka utbildningsnivå och skapa ett tryggt samhälle. I detta arbete spelar biblioteken en viktig roll och kan genom sin personal, verksamhet och lokaler med generöst öppethållande göra skillnad och nå prioriterade grupper.

Flickor och pojkar, kvinnor och män med någon form av funktionsnedsättning kan få stöd och hjälp av Eskilstuna kommun, så att det går att leva ett liv så självständigt som möjligt¹³. Det är viktigt att Eskilstuna bibliotek är en del i detta stöd och gör satsningar för att förbättra möjligheterna för funktionsnedsatta att ta del av biblioteksverksamheten.

Även om biblioteket är till för alla så säger uppdraget genom bibliotekslagen att personer med funktionsnedsättning, de nationella minoriteterna, personer med annat modersmål än svenska samt barn och unga ska

¹² Sandahl Johan, 2015

¹³ <https://www.eskilstuna.se/landningssidor/for-dig-med-funktionsnedsattning>

prioriteras. Det är viktigt att all verksamhet inkluderar dessa målgrupper. Sedan 1 januari 2020 är FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, svensk lag. Eskilstuna bibliotek har påbörjat implementering av denna.

Utvecklingsområden

En fortsatt utveckling kräver investeringar, omprioriteringar och politiska beslut för att ta nästa steg mot ökad tillgänglighet och likvärdig service. Nedan presenteras ett antal utvecklingsområden som är nödvändiga under planperioden utifrån de utmaningar biblioteksverksamheten står inför samt de förbättrings- och utvecklingsbehov som biblioteket har.

Bibliotekets demokratiska uppdrag

”Bibliotekens betydelse för det demokratiska samtalet, för medborgarnas möjligheter att bygga sina uppfattningar på kunskap framstår i klart ljus. Biblioteken är en balanserande kraft i samhället för att de demokratiska institutionerna ska fungera”¹⁴.

Bibliotekets uppgift är att erbjuda en bredd i utbudet, som möjliggör för användaren att fritt bilda sig en åsikt. ”Det är ingen tillfällighet att det finns kopplingar mellan grundlagsformuleringarna, bibliotekslagen och instruktionerna till forskningsbibliotek och folkbibliotek. Bibliotekets uppgift är att vara en viktig del i demokratins funktion och försvaret för grundläggande värden och rättigheter”¹⁵. Demokratien främjas och fördjupas när vi får ökad kunskap och goda möjligheter till fritt åsiktsutbyte och diskussioner om gemensamma angelägenheter.

Eskilstuna bibliotek verkar i sitt uppdrag för fri åsiktsbildning och fri tillgång till information och bidrar till ett fritt meningsutbyte. Biblioteket ska ge utrymme för ett offentligt samtal om aktuella och relevanta frågor. Det är naturligt att biblioteket fortsätter att ge sina användare samhällsservice men det ska ske i samspel med andra aktörer och vara kompletterande i förhållande till kommunens övriga samhällsservice. Här är personalens speciella kompetens en grund för möjligheten att vara en guide till övrig samhällstjänst. Det är viktigt att denna service utvecklas kopplat till samhällets förändringar och kommunens inriktning.

Barnkonventionen säger att barn behöver samhällets stöd och skydd, men också att barn har rätt att ha inflytande både över sitt eget liv och samhället i stort i frågor som berör dem. Konventionen slår fast att varje barn har rätt till en meningsfull fritid som de själva får styra över samt rätt att uttrycka sin åsikt och få den beaktad. Genom att främja erfarenhetsutbyten samt samla

¹⁴ Fichtelius, Erik, Enarson, Eva, Hansson, Krister, Klein, Jesper & Persson, Christina (red.), Den femte statsmakten: bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering, Kungliga biblioteket, Nationell biblioteksstrategi, 2017, s. 12

¹⁵ Ibid., s. 17

och sprida kunskap om metoder och arbetssätt stärks möjligheter till egna initiativ och delaktighet för barn, unga och unga vuxna.

Samhällsviktig verksamhet

Kultur- och fritidsnämnden klassar biblioteket som en samhällsviktig verksamhet. Biblioteken är en viktig verksamhet, dels för att människor har vana vid lokalerna och är trygga där, dels för att vi lever i en tidsålder med mycket desinformation och att det är viktigt att kunna vända sig någonstans och få saklig och källkritiskt granskad information. Förutom fungerande bibliotekslokaler kan en översyn av personalens kompetens komma att behövas om biblioteken ska stå för informationsförsörjning och bemöta informationspåverkan.

Bibliotekets framträdande roll under pandemin har fått flera kommuner att klassa biblioteket som samhällsviktigt¹⁶. MSB, definierar samhällsviktig verksamhet som: ”Med samhällsviktig verksamhet avses verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet.”¹⁷

Utvecklingsmål

- Eskilstuna bibliotek bidrar genom sin omfattande programverksamhet till ett tryggare Eskilstuna.
- Eskilstuna bibliotek är demokratifrämjande mötesplatser
- Eskilstuna bibliotek arbetar enligt barnkonventionen och barn och unga är medskapande i utvecklingen av biblioteksverksamheten.
- Eskilstuna bibliotek klassas av kultur- och fritidsnämnden som samhällsviktig verksamhet.

Tillgänglighet

Likvärdiga möjligheter är en nyckelfråga för en rättvis och hållbar stad och landsbygd. För att kunna nyttja sina demokratiska rättigheter samt delta i kulturlivet och det offentliga samtalet på likvärdiga villkor är det viktigt att alla människor har möjlighet att tillägna sig kunskap, kompetens och bildning. Inkluderande bibliotek där invånarna har möjlighet att delta och känna sig delaktiga, såväl i stad som på landsbygd, gynnar en hållbar samhällsutveckling.

Eskilstuna bibliotek bedriver en mångsidig uppsökande verksamhet, ger möjlighet till hemleverans av medier och strävan finns alltid att öka tillgängligheten än mer. Det kan bland annat ske genom ökade öppettider på biblioteken. Det kan vara genom meröppet, vilket innebär att bibliotekslokalen används utan personal. Det görs vidare genom att öppna nya eller flytta och upprusta lokala bibliotek enligt förslag i en genomförd strukturutredning. Dessutom genom att använda kommunens nya

¹⁶ Gemmel, Lisa, Folkbiblioteken och pandemin, Svensk biblioteksforening, 2021

¹⁷ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/samhallets-funktionalitet/vad-ar-samhallsviktig-verksamhet/> (Hämtad 2021-08-31)

biblioteksbusser på ett flexibelt sätt, utveckla det uppsökande biblioteksarbetet och i större utsträckning använda bibliotekets digitala bibliotek och andra digitala kanaler.

Men det gäller också att det öppna biblioteket kan användas av alla som har behov av det. Både det fysiska och det digitala biblioteket ska vara enkelt och lätt att använda oavsett ålder, funktionsnedsättning och modersmål. För att åstadkomma detta så är personalens kompetens att vägleda av största vikt.

Utvecklingsmål

- Flickor och pojkar, kvinnor och män oavsett vilka de är har tillgång till biblioteksservice i bibliotekslokaler över hela kommunen med ett generöst öppethållande, kompletterat med en flexibel biblioteksbussservice.
- Biblioteket underlättar för människor att ta del av bibliotekets utbud av tjänster och aktiviteter oavsett fysiska och psykiska förutsättningar.
- Eskilstuna bibliotek är en del i Eskilstunas mål att bygga samman kommunen, bidrar till Eskilstunas utveckling och är en naturlig del i översiktsplan och i kommunens utvecklingsplaner.
- Eskilstunas digitala bibliotek är användarvänligt och alltid öppet.

Bibliotekets digitala förflyttning

Digitalisering leder till att resurser frigörs och istället kan användas för att skapa större nyttor för Eskilstunas invånare samtidigt som människors förutsättningar för ökad bildning och livskvalitet förbättras. Eskilstuna bibliotek använder digitaliseringens möjligheter för att aktivt ompröva etablerade arbetsätt samt utveckla och förnya service och tillgänglighet på ett medskapande sätt.

Allt fler av bibliotekets användare förflyttar sitt läsande till elektroniska plattformar samtidigt som många andra har svårt att hänga med i den snabba digitala utvecklingen. Biblioteken måste därför framöver befinna sig i både en analog och digital värld. När användningen av bibliotekets elektroniska medier ökar så stiger kostnaderna för biblioteken dramatiskt. Många kommunbibliotek väljer då att sätta tak för användningen av e-medier vilket klart försämrar bibliotekets service. Denna utveckling är en utmaning för hela biblioteksväsendet och folkbiblioteket måste ha en plan för att på sikt prioritera bland olika medietyper. Oavsett format så är bibliotekets uppgift att ge stöd i urval och att aktivt arbeta med att presentera djup och bredd, samtid och dåtid.

Eskilstuna bibliotek har liksom de flesta kommuners bibliotek deltagit i det landsomfattande projektet ”Digitalt först- med användaren i fokus”. Regeringen gav Kungliga biblioteket i uppdrag att tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna genomföra ett digitalt kompetenslyft. Satsningen innebar att samordna en utbildning av landets folkbibliotekarier

för en digital kunskapshöjning¹⁸. Den snabba utvecklingen gör att den digitala kunskapshöjningen genom utbildningsinsatser är pågående. I den ingår även en fortgående medieförflyttning från analogt till digitalt.

Utvecklingsmål

- Eskilstuna bibliotek genomför en digital förflyttning och har hög kompetens inom medie- och informationskunnighet.
- Eskilstuna bibliotek erbjuder ett stort utbud av kvalitativa digitala tjänster via olika kanaler.
- Eskilstuna bibliotek erbjuder invånarna stöd för att motverka digital exkludering och främja digital inkludering.

Biblioteksrummet

Miljön i biblioteket är viktig och användarna har olika behov. Lugna utrymmen i biblioteksrummet efterfrågas samtidigt som biblioteket ska ge utrymme för det offentliga samtalet. Många bibliotek börjar tydligare jobba med olika zoner för att skapa plats för alla de behov som biblioteket ska fylla. Det ska vara lätt att hitta i biblioteket och personalen behövs för trygghet och vägledning och en förutsättning för det är att samtidigt utveckla meröppet och digitala tjänster för dem som klarar sig själva.

Biblioteket ska fortsatt ha en omfattande mediasamling och den ska synliggöras. Det är dock viktigt att samlingen omfattar alla typer av medier och att biblioteket kan möta behoven som finns på det sätt som är bäst för den enskilde. På det viset kan nya användare nås och en ökad användning erhållas. Det är den professionella bibliotekspersonalen som garanterar det allsidiga och kvalitativa urvalet, inte sällan i dialog med användarna.

Eskilstuna bibliotek har under åren före pandemin kraftigt ökat utbudet av arrangemang och det gäller allra mest det som vänder sig till flickor och pojkar, unga kvinnor och unga män. Under pandemin utvecklades dessutom olika former av digital programverksamhet. Det gör att det nu finns en god grund för ett brett utbud som ger många upplevelser för användarna. Här kommer även olika samarbetspartners in som ytterligare förädlar utbudet. Eskilstuna bibliotek ökar också delaktigheten i programverksamheten för bibliotekets användare. Användarna ska i större utsträckning vara medskapande.

Kommunens arbete med trygghetsfrågor är viktiga och naturligtvis även för Eskilstuna bibliotek. Ett fortsatt arbete med bibliotekens miljö både för användare och personal måste prioriteras. Flerspråkig personal ger trygghet och mod att besöka biblioteket. Biblioteket behöver långsiktigt arbeta med kompetens, bemötande och rutiner för att stärka tryggheten.

¹⁸ <https://www.kb.se/download/18.2705879d169b8ba882a62d6/1573651682197/1.1.5-2017-1025-1-Regeringsbeslut-uppdrag-digitalt-kompetenslyft.pdf> (Hämtad 210922)

Utvecklingsmål

- Flickor och pojkar, unga kvinnor och unga män är i hög grad delaktiga i utvecklandet av Eskilstuna biblioteks läs- och skaparmiljöer för barn och unga.
- Eskilstunas samtliga bibliotek är trygga och tillgängliga mötesplatser för alla som bor och vistas i kommunen.
- Genom fysiska och digitala tjänster erbjuder Eskilstuna bibliotek relevanta och intressanta aktiviteter med koppling till bibliotekets uppdrag.

Läs- och litteraturfrämjande

”Att ha tillgång till litteratur och läsning utifrån sina egna behov är en mänsklig rättighet och en förutsättning för att vara aktiv, må bra och känna sig delaktig. Biblioteken har en lång tradition av att bedriva läsfrämjande verksamhet och de är en viktig mötesplats för berättelser, författare och läsare”¹⁹.

Eskilstuna bibliotek har under ett flertal år genom en särskild insats, Lässatsningen, bedrivit ett framgångsrikt läsfrämjande arbete för barn i kommunen, ett arbete som utvecklas kontinuerligt. Lässatsningen inom Eskilstuna bibliotek ”arbetar för att öka barns lust att läsa. Målet är att de ska utveckla goda läsvanor i tidig ålder. Lässatsningen stimulerar, uppmuntrar och stärker barn till läsning. Det handlar om att skapa bra förutsättningar för barnen och på så sätt bidra till en höjd utbildningsnivå. Det långsiktiga målet är att barnet ser sig själv som en läsande person, med tilltro till sin egen förmåga”²⁰.

Eskilstuna bibliotek har ett uppdrag att erbjuda ett brett utbud av läs- och litteraturfrämjande aktiviteter för alla åldrar. Läsfrämjande är inte enbart till för barn och unga utan även den vuxna befolkningen med ett särskilt fokus på läsovana. Personalens litteraturförmedling har betydelse för läsandet generellt. Men också för att synliggöra biblioteket i samhället. Det gäller inte enbart att låna ut utan även att inspirera till läsande, skrivande och skapande. Det sker genom biblioteksrummet, medierna och kompetensen som på olika sätt möter invånarnas behov och förväntningar.

Det talas redan idag många språk i kommunen och det ökande antalet personer med annat modersmål än svenska ställer förändrade krav på bibliotekens utbud och medieförsörjning. I Eskilstuna har en hög andel av befolkningen en annan språklig bakgrund än den svenska och det behöver avspeglas i bibliotekets medier och tjänster. Antalet elever med kort eller ingen skolbakgrund ökar inom SFI i Eskilstuna. Tillgången till material på lätt svenska som underlättar integration behöver öka.

¹⁹ Kulturplan Sörmland 2019 – 2022, s. 59.

²⁰ <https://bibliotek.eskilstuna.se/web/arena/eskilstuna-kommuns-l%C3%A4ssatsning> (Hämtad 210917)

Utvecklingsmål

- Kommunens lässatsning stärker flickor och pojkars läs- och skrivlust och bidrar till språkutveckling och personlig utveckling.
- Biblioteken erbjuder ett aktuellt medieutbud som präglas av allsidighet och kvalitet.
- Invånarna har möjlighet att ta del av ett brett medieutbud, både fysiskt och digitalt.

Samarbete

Biblioteket kan genom samarbeten bli en än bättre verksamhet och starkare förankrad i hela kommunen. Genom samarbete med utbildningsväsendet, andra förvaltningar, region, näringsliv samt civilsamhället når biblioteket fler och bredare i kommunen och ett bättre innehåll kan erbjudas flickor och pojkar, kvinnor och män oavsett vilka de är, vilket är centralt för bibliotekets verksamhet. Samarbeten ska regleras genom överenskommelse eller avtal.

Samarbetet mellan förvaltningarna måste fördjupas och stärkas. Med den höga arbetslösheten och låga utbildningsnivån är det särskilt viktigt med ett samarbete mellan vuxenutbildningen och Eskilstuna bibliotek. En särskild ambition finns att höja utbildningsnivån i kommunen och lässatsningen bidrar med ett brett samarbete inom utbildnings- och fritidssektorn.

Att Mälardalens högskola blivit universitet är en strategisk satsning för regionen och det ökar också möjligheterna till höjd utbildningsnivå för Eskilstuna. I denna kommunala vilja framstår det som naturligt med samarbete mellan Eskilstuna bibliotek och universitet. Väl fungerande samarbeten mellan olika typer av bibliotek och andra verksamheter förutsätter en gemensam syn på bibliotekens olika roller och uppdrag. Biblioteken ska komplettera varandras insatser för att kunna erbjuda alla invånare bibliotekstjänster av hög kvalitet genom livet.

”Biblioteken är en stark och kreativ kraft för demokrati och flerspråkighet i hela landet. Uppdragen för folkbiblioteken i alla kommuner, är att stärka den sociala sammanhållningen både på landsbygden och i städerna, och bidra till att bygga starka och hållbara samhällen. Bibliotekens samarbete ger alla människor tillgång till information och möjliggör lärande genom hela livet. Verksamheterna bidrar också på flera sätt i arbetet med att nå de 17 globala målen för hållbar utveckling som FN antagit genom Agenda 2030”²¹.

Utvecklingsmål

- Eskilstuna biblioteks roll i kommunen stärks genom förvaltningsövergripande samarbeten samt genom samverkan med aktörer i civilsamhället, näringslivet och akademien.

²¹ Kulturplan Sörmland 2019 – 2022, s. 56

- Alla Eskilstunas förskolor erbjuds att bli läscertifierade.

Skolbibliotek

I Biblioteksplan för Eskilstuna kommun 2017-2021 finns en aktivitet som säger att ”en övergripande skolbiblioteksplan tas fram för att säkerställa elevers tillgång till skolbiblioteksverksamhet”²². I skolbiblioteksutredningen, ”Skolbibliotek för bildning och utbildning”²³ föreslås att ett ökat ansvar för skolbiblioteksverksamheten läggs på skolornas huvudmän och betonar också att särskilda skolbiblioteksplaner ska tas fram. Barn- och utbildningsförvaltningen i Eskilstuna har inriktningen att en skolbiblioteksplan är en prioriterad uppgift.

Alla elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska enligt skollagen ha tillgång till skolbibliotek.²⁴ Det ska bidra till att öka elevers måluppfyllelse. Skolbiblioteken ska vara en del av skolans pedagogiska verksamhet och fungera som ett stöd i undervisningen. Skolbiblioteken ska vara centrala i skolan både för att främja elevers läsande och för medie- och informationskunnighet. Skolbiblioteket ska ge alla elever lika tillgång till litteratur. Elever med särskilda behov ska få tillgång till medier anpassade utifrån deras behov. För att utvecklas som läsare erbjuds eleverna text i olika format samt på olika språk.

Skolbiblioteken har en oerhört viktig roll för att barn och unga ska upptäcka litteraturen och läsglädjen. Skolan har ett dessutom ett viktigt demokratiuppdrag, där skolbiblioteket spelar en stor roll. Alla barn ska få de förutsättningar som krävs för att klara skolan bra och allting pekar på att tidiga insatser är alldeles avgörande. Barn som har ett väl utvecklat språk och ordförråd är bättre rustade inför skolstarten.

Utvecklingsmål

- Eskilstunas skolor har en egen biblioteksverksamhet som beskrivs i en skolbiblioteksplan som är beslutad av berörda skolnämnder.
- Inom ramen för skolornas systematiska kvalitetsarbete framgår hur skolbiblioteken bidrar till att öka elevers måluppfyllelse.

Uppföljning

Kungliga biblioteket ska enligt bibliotekslagens §18 ”tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna följa upp hur de biblioteksplaner som antagits har utformats och hur de används”²⁵. Det kräver att planen formuleras så att det går att följa upp.

²² Biblioteksplan för Eskilstuna kommun 2017–2021, s. 8.

²³ Skolbibliotek för bildning och utbildning. (SOU 2021:3)

²⁴ Skollagen (2010:800), 2 kap. 36 §

²⁵ Bibliotekslagen (2013:81), 18 §

Förvaltningar kopplar konkreta aktiviteter till planens utvecklingsmål. Dessa aktiviteter blir sedan viktiga parametrar för att följa realiseringen av planen och rapporteras i samband med bokslut. Kultur- och fritidsnämnden har uppföljningsansvar av planen i sin helhet och rapporterar till kommunstyrelsen.

Gällande lagstiftning och annan styrning

Bibliotekslagen säger att det i kommuner ska finnas folkbibliotek som är tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov. Bibliotek ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning, ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt.

Diskrimineringslagen har som ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

FN:s konvention om barnets rättigheter innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Konventionen benämns i dagligt tal ofta barnkonventionen.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har som syfte är att stärka skyddet av de mänskliga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk beskriver vilka rättigheter som minoriteterna har i hela landet och inom de speciella förvaltningsområden som finns för finska, meänkieli och samiska. Samtliga kommuner är skyldiga att informera minoriteterna om deras rättigheter samt att skydda minoriteternas språk och kultur. särskilt viktigt är barns och ungas rätt att få utveckla sitt språk och sin kultur.

Förhållande till redan fattade politiska beslut

Nedan beskrivs hur Biblioteksplanen kompletterar och förhåller sig till redan fattade politiska beslut, övergripande kommunala styrdokument och andra styrdokument:

- KSKF/2016:347 Kulturpolitiskt program
- KSKF/2017:658 Plan för jämställdhet
- KSKF/2019:351 Program för digital transformation
- KSKF/2020:280 Plan för tillgänglighet
- KSKF/2019:166 Översiktsplan för Eskilstuna kommun

Källförteckning

Bibliotekslagen (2013:801). Stockholm: Kulturdepartementet.

Ekonomifakta. *Regional statistik. Din kommun i siffror.*
<https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Regional-statistik/Din-kommun-i-siffror/Eskilstuna> (Hämtad 20210827)

Eskilstuna bibliotek, *Läsatsningen.*
<https://bibliotek.eskilstuna.se/web/arena/eskilstuna-kommuns-l%C3%A4ssatsning> (Hämtad 210917)

Eskilstuna kommun. (2017). *Biblioteksplan för Eskilstuna kommun 2017–2021: Med biblioteket växer individen.* Eskilstuna.

Eskilstuna kommun. *Vision för Eskilstuna år 2030.*
<https://www.eskilstuna.se/kommun-och-politik/mal-och-resultat/vision-eskilstuna-2030> (Hämtad 210827)

Eskilstuna kommun. (2021). *Översiktsplan*
<https://oversiktsplan.eskilstuna.se/> (Hämtad 211111)

Fichtelius, Erik, Enarson, Eva, Hansson, Krister, Klein, Jesper & Persson, Christina (red.). (2017). *Den femte statsmakten: bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering*, Kungliga biblioteket, Nationell biblioteksstrategi.

Gemmel, Lisa. (2021) *Folkbiblioteken och pandemin*, Stockholm: Svensk biblioteksförning.

Internetstiftelsen. (2020). *Svenskarna och internet: digitalt utanförskap 2020.*
<https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/digitalt-utanforskap-2020/internetutveckling-och-uppkoppling/> (Hämtad 211108)

Johnson Jones, Nick. (2016). *Strukturutredningen – en sammanfattning.* Huddinge: Biblioteken i Huddinge.

Kungliga biblioteket. (2021). *Nationalbibliografen i siffror 2020.* Stockholm: Kungliga biblioteket.

Kulturdepartementet. (2017). *Uppdrag till Kungliga biblioteket om digitalt kompetenslyft.*
<https://bibliotek.eskilstuna.se/web/arena/eskilstuna-kommuns-l%C3%A4ssatsning> (Hämtad 210917)

Myndigheten för kulturanalys. (2021). *Kulturvanor i Sverige 2020.* (Kulturfakta 2021:2). Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
<https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2021/06/Kulturvanor-2020.pdf> (Hämtad 211111)

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2021) *Handbok för kommunal beredskap*. Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. <https://www.msb.se/sv/publikationer/handbok-i-kommunal-krisberedskap--2.-kommunala-verksamheter-kultur-fritid-och-evenemang/> (Hämtad 210831)

Region Sörmland. 2019. *Kulturplan för Sörmland 2019 – 2022*. Eskilstuna: Region Sörmland.

Sandahl Johan. 2015. *Medborgarbildning i gymnasiet*. Diss., Stockholms universitet.

Skollagen (2010:800)

SOU 2021:3. Skolbibliotek för bildning och utbildning. *Delbetänkande av utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.